

ἐχόντων, χρησιμεύσωσι κατὰ τι εἰς ἄλλους ἰκανωτέρους καὶ ἐπιτυχεστέρους ἐμοῦ πρὸς ἀκριβέστερον ὄρισμόν ἐκείνων, ἐν οἷς που παρεξήγησις ἐγένετο, διότι κατὰ τὸν Σωκράτην *«χαλεπὸν οὕτω τι ποιῆσαι, ὥστε μηδὲν ἀμαρτεῖν»*.

Ὁ Πειραιεὺς ὡς ἐπίνειον τῶν Ἀθηναίων οὐ μόνον ἐν τῇ ἀρχαιότητι μεγάλην ἐπίδοσιν ἔλαβεν ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἐν βραχυτάτῳ διαστήματι, ἐκ σμικρῶν καὶ εὐτελῶν ἀρξάμενος, ὡς τοῦτο δειχθήσεται προσεχῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ Πειραιῶς, περὶ ἣν ἤδη ἀσχολοῦμαι. Εἰς τὴν πρόοδον καὶ ἀνάπτυξιν τούτου μεγάλως συνεβάλετο καὶ ἡ πατρικὴ διοικήσις πάντων τῶν Δημάρχων, οὓς εὐημέρησεν ὁ Πειραιεὺς ὑπὲρ πᾶσαν Ἑλληνίδα πόλιν. Διὸ ἀείδιος εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται εἰς τοὺς μεγαλεπιβούλους τούτους ἄρχοντας, δι' οὓς ὑπέστησαν πόνους καὶ ἀγῶνας ἐπ' ἀγαθῷ τῆς πόλεως, ὧν τὰ ὀνόματα ἡ ἱστορία ἀνεξιτήλοις γράμμασιν ἀναγράφει εἰς τὰς δέλτους τῆς αἰωνιότητος.

Ο ΦΑΥΣΤΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙ (*)

— ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ —

(Συνέχεια καὶ τέλος· ἴδε προηγ. φύλλον).

V

Ἐν τῇ μεταφυτεύσει διανοητικοῦ τινος προϊόντος, καὶ μάλιστα ποιητικοῦ, λαοῦ τινος, ἐπὶ ξένου ἐδάφους, μυρία γεννῶνται καὶ προκύπτουσι ζητήματα, κατὰ τὰς ποικίλας ἐκάστοτε ἀναλογίας τῶν οὕτω κοινωνοῦντων λαῶν, τὴν φύσιν τοῦ προϊόντος καὶ τοὺς χρόνους τῆς παραγωγῆς καὶ μεταφυτεύσεως. Παρὰ τὸ γλωσσικὸν σωρεῖα ἕλη διαφόρως ἀντιτιθεμένων ζητημάτων ἀναφέρεται, ἅτινα ἐπὶ μᾶλλον πολλαπλασιάζονται καὶ συμπλέκονται, ἐφ' ὅσον μείζονος εἶνε λόγου τὸ φιλολογικὸν προϊόν καὶ καθολικοῦ διαφέροντος, ἐφ' ὅσον διατυπεῖ μεγάλας κοινωνικὰς ἀληθείας, ἢ θίγει καίρια κοινωνικὰ καὶ πολιτικὰ ζητήματα. Βεβαίως οὐδὲ πᾶν διανοητικὸν προϊόν δύναται νὰ μεταφυτευθῇ καὶ ἐννοηθῇ καὶ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τινος λαοῦ, οὐδὲ πάσης ἐποχῆς ἔργον δύναται ὑπὸ τὰς αὐτὰς πάντοτε συνθήκας νὰ μεταφυτευθῇ ἐν ἄλλῃ ἐποχῇ. Παρ' ἡμῖν ἐν τούτοις ἀδιάπαυστος προβαίνει καθ' ἐκάστην ἡ μεταφραστικὴ ἐργασία, παρὰ δοκίμων καὶ ἀδοκίμων, κλητῶν καὶ ἐκλεκτῶν, ἀφιερῶν τὸν χρόνον καὶ τὸν πόνον αὐτῶν τῷ πρώτῳ τυχόντι ἔργῳ, οὐδέποτε ὅμως ἡ σπανιωτάτα λαμβάνεται ὑπ' ὅ-

ψει ἡ ποιότης τοῦ μεταφραζομένου ἔργου, ὑπὸ τὴν σχετικὴν ἀξίαν, οὐδέποτε ἐξετάζεται ἡ συγγένεια τοῦ πνεύματος τοῦ πρωτοτύπου πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν ἐθνικὸν πνεῦμα, οὐδ' ἄλλο τι τῶν δευτερευόντων ἐκείνων ζητημάτων, ἅτινα δύνανται νὰ δικαιολογήσωσι τὴν μεταφύτευσιν τῶν προϊόντων τοῦ νοῦ. Καὶ καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾷ τὰ καθαρῶς ἐπιστημονικὰ ἔργα, τὰ πραγματευόμενα τὰς παγκοσμίους καὶ καθολικὰς ἐπιστημονικὰς ἀληθείας καὶ τὰ περὶ τὴν ζήτησιν τούτων διαρκῆ ἐξαγόμενα τῶν μεγάλων ἐπιστημονικῶν ἐργασιῶν, οὐδεὶς παρατηρεῖ τι, ἀφ' οὗ ἄλλως ἢ τοιαύτη ἐργασία τελεῖται συνήθως παρ' ἀνδρῶν εἰδικῶν, μετὰ συνειδήσεως καὶ ἐπιγνώσεως. Ἀλλὰ καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὰ καθαρῶς φιλολογικὰ καὶ ποιητικὰ ἔργα, ἢ κατὰχρησις ὑπερέβη πᾶν ὄριον, καὶ ἄνθρωποι, ἰσχυροτάτην ἔχοντες, πρὸς τὴν μεταφραστικὴν ὁδοιπορίαν, τὴν πνευματικὴν αὐτῶν ἀπαρτίαν, νεμόμενοι δ' ἀτιμωρητεῖ τὰ τῷ πρώτῳ τυχόντι ἀναπεπταμένα τῶν μεταφράσεων πεδία, ἐπλήρωσαν βιβλίων τὴν Ἑλλάδα καὶ ὑπέκλεψαν τὸν πολύτιμον χρόνον ἀφελῶν ἀναγνώστῶν, μηδὲνα μὲν προσθέντες γόνιμον παράγοντα εἰς τὸν διανοητικὸν τοῦ ἔθνους βίον, κατορθώσαντες δὲ νὰ διαφθείρωσι τὴν γλῶσσαν εἰς βαθμὸν ἀληθῶς ἀπίστευτον. Ἐντεῦθεν παρουσιάζεται παρ' ἡμῖν τὸ γεγονός, ὅτι συγγραφεῖς, ὧν ἡ γνώσις ἦν ἀπαραίτητος παρ' ἡμῖν καὶ ἡ ἐπίδρασις ἀδιαφιλονικήτως ἀγαθὴ, ὑπῆρχον ἄγνωστοι μέχρι χθὲς καὶ πρώην ἢ καὶ τυγχάνουσιν ἔτι, τὰ μετριώτερα δὲ τῶν ξένων πνευμάτων, οἱ πρώτοι τυχόντες ἐπιφυλλιδογράφοι καὶ οἱ πρώτοι λαχόντες δραματοποιοὶ ἐγένοντο καὶ γνωστότατοι καὶ δημοτικώτατοι παρ' ἡμῖν. Καὶ τὰ μὲν αἴτια εἶνε ποικίλα βεβαίως, ἀλλὰ πρὸ παντὸς τὸ κυριώτερον, ὅτι οὐδέποτε ὑπῆρξεν ὠθησίς τις καὶ κανονισμὸς τῆς ἐργασίας ἐκ τῶν ἄνω, ἐν ᾧ δὲ λίαν προῶρως ἰδρύθησαν παρ' ἡμῖν πρωτοτύπου ποιητικῆς παραγωγῆς ἀγῶνες, οὐδὲν ἀγαθὸν ἀγαγόντες εἰς φῶς, οὐδὲν ἔτι ἐπαθλὸν ἔλαβεν ἀγαθὴ μετάφρασις, οὐδὲ δάφνης κλάδος ἐστεψεν ἔτι τοὺς κροτάφους εὐσυνειδήτου μεταφραστοῦ. Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ τῶν πραγμάτων, πᾶσα μεταφραστικὴ κίνησις, διαφεύγουσα τὸν ἀηδῆ τύπον τῆς παρ' ἡμῖν μεταφραστικῆς ἐργασίας, πᾶσα περιεσκεμμένη μεταφύτευσιν ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Παρνασσῷ τῶν μεγάλων ἐκείνων ἔργων, τῶν ὁποίων ἡ πολλαπλῆ εὐεργετικὴ ἐπίδρασις ἐκτείνεται ἀπὸ τοῦ ἐξευγενισμοῦ τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος καὶ τῆς μορφώσεως τῆς διανοίας μέχρι τῆς τελειώσεως καὶ παραγωγῆς τοῦ τύπου καὶ τῶν καλλονῶν τῆς γλώσσης, ἔδει νὰ ποτελῇ φιλολογικὸν γεγονός, προκαλοῦν ἀυθόρμητον τὴν κριτικὴν καὶ ἀλλεπαλλήλους τὰς μελέτας, ἀπὸ τῶν ποικιλωτέρων ἀπόψεων. Οὕτω τοῦλάχιστον γίνεται παρὰ λαοῖς ἀκμάζουσι κοινωνικῶς καὶ φιλολογικῶς, ἐνθα ἡ ἐμφάνεια παντὸς βιβλίου φέροντος ὁπωσὺν ἐπιβάλλοντα χαρακτῆρα, προκαλεῖ οὐ μόνον τὴν περιωρισμένην ἀναλυτικὴν κριτικὴν, ἀλλὰ καὶ τὰ ποικιλωτέρα ἐν τῷ τύπῳ ἄρθρα, ὧν ἀφορμὴν παρέχει τούτῳ μὲν τὸ ὕφος τοῦ βιβλίου, ἐκείνῳ δὲ ἡ ἐπιβολή, τῷ ἄλλῳ ἐνὸς αἰσθήματος ἢ παράστασις, τῷ ἄλλῳ ὁ ἱστορικὸς τοῦ βιβλίου χαρακτῆρ καὶ

(*) Γκαῖτε: Φαῦστος. Μετάφρασις Γ. Κ. Στρατήγη. Τύποις Α. Κωνσταντινίδου κτλ. 1887.

καθεξῆς. Οὕτω δὲ ποικίλα ζητήματα γεννῶνται, ἀναλύονται καὶ ἐξετάζονται καθ' ἐκάστην ἀλλαχού ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ καὶ τῇ μετριόφρονι προφάσει μιᾶς ἐκδόσεως. Παρ' ἡμῖν οὐδεμία τοιαύτη κίνησις ἐνεκαινίσθη εἰσέτι. Αἱ ἀταλαιπώρως καὶ ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ὑπὸ ἡκιστα εἰδικῶν ἀνδρῶν γραφόμεναι ὀλίγαι γραμμαὶ ἡμερησίου φύλλου, ἐπαινοῦσαι ἢ ψέγουσαι ἀπολύτως, ἐγκωμιάζουσαι ἢ καταφρονοῦσαι, ἀποτελοῦσι τὴν κριτικὴν.

Τὸ ἔργον, ὅπερ ἀνελύθη ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ, καὶ τοῦ δόποιου τὴν πρῶτην μετάφρασιν ἀπέκτησεν ἤδη τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον, ὡς κατεδείχθη ἐν τῇ ἀναλύσει αὐτοῦ, ποικίλως μέλλει νὰ ἐπιδράσῃ παρ' ἡμῖν, διὰ τὴν μεγάλην μάλιστα αὐτοῦ συγγένειαν πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν ἔθνικόν πνεῦμα. Ὁ μῦθος καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ ὄλου ἔργου, διαπνεομένου πανταχοῦ ὑπὸ τοῦ ὑπερφυσικοῦ καὶ τοῦ θαυμασίου, ἀλλὰ περιλαμβάνοντος ὑπὸ τὸν πέπλον τῶν μᾶλλον παραδόξων σκηνῶν τοὺς πραγματικωτέρους τῶν χαρακτήρων καὶ τὰς θετικωτέρας τῶν ἰδεῶν, μεθ' ὅλην τὴν σύγχυσιν ἣτις ἐγένετο παρὰ πολλῶν κριτικῶν, τοῦ ὑπερφυσικοῦ πρὸς τὸ μεταφυσικόν ἐν αὐτῷ, — ὁ μῦθος καὶ ἡ πλοκὴ τοῦ ὄλου ἔργου δὲν θὰ προσκρούσωσιν ἐκ πρώτης ὄψεως πρὸς τὸ παρ' ἡμῖν δημόσιον πνεῦμα, ὅπερ, ἐν τοῖς δημῶδεσιν αὐτοῦ ποιητικοῖς προῖοῦσι, καθ' ἐκάστην ἀπαντᾷ τὰς ὑπερφυσικὰς εἰκόνας, τὰς ἐμφανείας σκιῶν καὶ θεοειδῶν, τὰς ἐπιδράσεις τοῦ πονηροῦ πνεύματος καὶ τὴν ἀπέραντον ἐν γένει προσωποποιεῖαν τῶν μεγάλων τῆς φύσεως δυνάμεων. Ἡ δημῶδης Ἑλληνικὴ ποίησις, ὡς ἐπίσης ἡ ποίησις πολλῶν ἀρχεγόνων λαῶν, ἐν τῇ ἀπ' εὐθείας ἀντιλήψει τῶν θαυμασίων σκηνῶν τοῦ φυσικοῦ κόσμου, προσωποποιήσασα τὰς ἀδιαλείπτως προσπιπτούσας ἡμῖν μεγάλας φυσικὰς δυνάμεις καὶ ἀναπαραστήσασα τὰ συναισθήματα ἐν τῇ ἀντικειμενικωτέρᾳ αὐτῶν ὄψει, ψάλλουσα τὸν βίον καὶ τὸν ἔρωτα, τὰς καλλονὰς τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐνδιαθέτου κόσμου, δὲν πλανᾶται εἰς τὰς σκοτεινὰς τῶν μεταφυσικῶν φαντασιώσεων χώρας· καὶ μεγαλοποιεῖ μὲν τὰ γεγονότα καὶ τὰ φαινόμενα, ἀλλ' οὐδὲν παρουσιάζει τὸ τραγελαφικόν ἐν τῇ εἰκόνι, οὐδὲν τὸ σκοτεινῶς μεταφυσικόν ἐν τῇ ιδέᾳ. Ὡς ἡ δημῶδης λοιπὸν ποίησις τῶν λαῶν, ἡ γεννηθεῖσα καὶ ἀναπτυχθεῖσα ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐπίδρασιν τῶν φυσικῶν νόμων, ἡ ποίησις τοῦ Γκαίτε παρὰ τῷ Φαύστῳ παρουσιάζει ὅλην τὴν ἀρχαϊκὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ τὸν ἀφελῆ χαρακτήρα ἐν τῷ ἐξωτερικῷ τύπῳ, ἵνα περιλάβῃ ἐν αὐτῷ σύμπαντα τὸν κόσμον τῶν πολλαπλῶν διανοημάτων καὶ σύμπασαν τὴν ποικιλίαν τοῦ συναισθήματος τοῦ ὑπὸ τοῦ πνεύματος ὀλοκλήρων αἰῶνων κληροδοτηθέντος ἀνθρώπου τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ ποιητικὸς οὗτος χαρακτήρ, ὃν ἀπηντήσαμεν ἐν τῇ ποιήσει τῶν ἀρχεγόνων λαῶν, ἐν τοῖς δημῶδεσιν ἄσμασι τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῷ μεγάλῳ ἔργῳ τοῦ Γκαίτε, χαρακτηρίζει τὴν μᾶλλον τῇ φύσει προσκειμένην ποίησιν, ἐν τῇ πανθειστικῇ αὐτῆς χροιά. Οὕτως ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν φιλοσοφικῶν συστημάτων ὁ Πανθεισμός εἶνε τὸ ἐγγύτερον τῆς συγχρόνου φιλοσοφίας κείμενον σύστημα, ἡ

φυσικωτέρα ὁδὸς, ἣν ἐτρέπη τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, πρὴν ἢ κατενεχθῆ πρὸς τὰ μεγάλα δόγματα τοῦ συγχρόνου ὕλισμου. Ἡ προσωποποιήσις καὶ θεοποιήσις τῆς ὕλης καὶ τῆς δυνάμεως ἐν τοῖς ἀρχεγόνους ποιητικοῖς ἔργοις καὶ τοῖς πανθειστικῶς συστήμασι, παρεσκεύασε τὸ πεδίον τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης τοῦ ἡμετέρου αἰῶνος καὶ προηγήθη τῆς μεγάλης τροπῆς τοῦ συγχρόνου φιλολογικοῦ πνεύματος. Προτοῦ δὲ συγχρονος ὕλισμος ἐν τῷ Moleschot, τῷ Darwin, τῷ Büchner καὶ τοῖς εὐγενέσιν ἐργάταις τῆς συγχρόνου φιλολογίας εὗρε τοὺς μεγάλους αὐτοῦ ἀποστόλους, εἶχεν ὑποτυπωθῆ ἐν αὐτοῖς τοῖς πρωτογενέσι θρησκευμασι τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, ἐν τῇ φυσιολατρίᾳ τῶν Βουδιστῶν καὶ τῶν Βραχμάνων ἐν Ἰνδικῇ, καὶ διατυπωθῆ ἐν τοῖς συστήμασι τῶν Ἑλεατῶν καὶ τῶν Στωϊκῶν ἐν τῇ ἀρχαιότητι, τοῦ Πλωτίνου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τοῦ Σπινόζα ἐν Ὀλλανδίᾳ, τοῦ Shelling καὶ τοῦ Hegel ἐν Γερμανίᾳ. Προτοῦ δὲ ἡ σύγχρονος ποίησις καὶ ἡ μυθιστορία, παρακολουθοῦσα τὴν καθολικὴν ἀναμόρφωσιν τῶν ἰδεῶν, μελετήσῃ τὴν φύσιν ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ὡς ἔχει καὶ δρᾷ, καταργοῦσα τὴν ὑποκειμενικὴν παράκρουσιν τοῦ συναισθήματος καὶ τὴν πλαστογραφίαν τῶν φυσικῶν νόμων, ἡ ποίησις τῶν ἀρχεγόνων λαῶν, ἡ ἐν τοῖς θρησκευτικῶς βιβλίοις, τοῖς ὕμνοις καὶ ταῖς ὠδαῖς φερομένη, εἶχε παράσχη τὸν τύπον ποίησεως καὶ φυσικῆς ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ κόσμου καὶ φυσιολογικῆς ἐν τῇ ἐκδηλώσει τοῦ συναισθήματος. Τὸν χαρακτήρα τοῦτον, ὃν κατ' ἐξοχὴν φέρουσι τὰ δημῶδη Ἑλληνικὰ ποιητικὰ προῖόντα, ἀπαντῶμεν ὡς ἓνα τῶν θεμελιωδεστέρων χαρακτήρων ἐν τῷ Φαύστῳ. Ὁ Γκαίτε ἀντλῶν ἀπὸ τῶν πλουσιῶν παραδόσεων τοῦ μεσαιωνικοῦ τῆς Γερμανίας βίου καὶ φωτογραφῶν τὸ δημόσιον γερμανικόν πνεῦμα, τὸ ἀρεσκομένον εἰς τὴν δεισιδαιμόνα, ἀλλ' ὠραίαν πίστιν τῶν φυσικῶν παραδόξων, οὐδένα ἔσχε δεσμὸν ἐν τῇ ἐκδηλώσει τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ, οὐδέ, αὐλικούς κοθόρρους ὑποδυθεὶς, ἐσκόπει νὰ εὐαρεστήσῃ τῷ στενῷ ὠρισμένῳ ἀνθρώπῳ κύκλῳ. Ἡ ποίησις τοῦ ὑπῆρξεν εὐρεία· καὶ δημοκρατίας ὡς καὶ ἡ τῶν λοιπῶν μεγάλων πνευμάτων τῆς Γερμανίας. Ἡ Γερμανικὴ ποίησις ἐγεννήθη καὶ ἐμορφώθη ἐν τοῖς σπλάγγχοις τῶν εὐγενῶν τῆς χώρας ἐκείνης τέκνων, δὲν περιεβλήθη αὐλικὴν ἐθιμοτυπίαν, οὐδ' ἐκολάκευσεν ὠρισμένας ἀδυναμίας. Ἡ Γερμανικὴ φιλολογία, λέγει ἡ Me de Staël οὐδόλως παρουσιάζει, ἐτι συνήθως καλοῦμεν χρυσοῦν αἰῶνα, δῆλα δὴ ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ πρόοδος τῶν γραμμάτων καὶ τῶν τεχνῶν ἐπετελέσθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν μεγιστάνων. Ὅτε τὰ μέγιστα ἤκμαζον ἐν Γερμανίᾳ πνεύματα, ἐν Φρειδερίκῳ τῷ II δὲν εὗρον οὔτε Περικλῆ, οὔτε Αὐγούστον, οὔτε Λέοντα τὸν X, οὔτε Λουδοβίκον τὸν XIV. — «Εἶδον τὴν ποίησιν, λέγει ἐν ἱερᾷ ἀγανακτήσει ὁ Σίλλερ, περιφρονηθεῖσαν ὑπὸ τοῦ μεγίστου τῶν υἱῶν τῆς πατρίδος, τοῦ Φρειδερίκου... Ἀλλὰ σεμνύνεται αὕτη ὅτι ἐδημιούργησεν ἀφ' ἑαυτῆς τὴν δόξαν τῆς. Τὰ ἄσματα τῶν Γερμανῶν Βάρδων ἀντήχησαν ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὀρέων καὶ ὡς χεῖμαρροι κατέκλυσαν τὰς πεδιάδας· ὁ ἀνεξάρτητος

ποιητής μόνον αναγνωρίζει ἐαυτῷ νόμον τὰς ἐντυπώσεις τῆς ψυχῆς καὶ κυρίαρχον τὴν μεγαλοφυΐαν του.» —Τοιοῦτον φέρεται τὰ μάλιστα χαρακτῆρα ἢ ποιήσεις τοῦ Γκαίτε ἐν τῷ *Φαύστῳ*, ἔργῳ οὔτε ἱστορικῷ τὸν μύθον, οὔτε ὑπὸ τύπου ὠρισμένης ἱστορικῆς περιόδου ἢ αὐλικῶν ἐθυμοτυπιῶν δημιουργηθέντι. Ἐν τῷ *Φαύστῳ* ἡ φύσις καὶ ὁ ἄνθρωπος παρουσιάζονται ὑπὸ τὴν ἀληθεστέραν αὐτῶν ὄψιν καὶ οὕτω κατ' ἐξοχὴν τὸ μέγα ἔργον δύναται νὰ μεταφυτευθῇ ἐν τῷ ἔθνει ἡμῶν, τοῦ ὁποίου ἡ μόνη μέχρι τοῦδε ἐθνικὴ ποιήσις, ἡ δημοτικὴ, ἐγεννήθη ἐπίσης ἐλευθέρᾳ ἐπὶ τῶν ὁρέων καὶ ἐπίσης ἀνεγνώρισε κατὰ τὴν ῥῆσιν τοῦ Τεῦτονος ποιητοῦ, ὡς μόνον νόμον τὰς ἐντυπώσεις τῆς ψυχῆς καὶ ὡς κυρίαρχον τὴν μεγαλοφυΐαν. Ἐὰν ἐν τῷ *Φαύστῳ* τὰ πνεύματα τοῦ Ἄδου ἐμφανίζονται ἐπὶ τῆς γῆς ἢ παράδοξοι βοτάναι καὶ χυμοὶ καὶ ἐξορισμοὶ δρῶσιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου βίου καὶ μεταβάλλουσι τοὺς νόμους τῆς φύσεως ἢ τὰ ζῶα παρέρχονται λαλοῦντα ἐπὶ τὴν σκηνήν, ἐν τῇ δημῶδει ἡμῶν ποιήσει καὶ ταῖς παραδόσεσιν ἢ αὐτῇ ἀπαντᾷ τῆς φύσεως προσωποποιεῖα. Ὅρη, λίμναι καὶ ποταμοί, πτηνὰ καὶ ζῶα λαλοῦσι καὶ συμπάσχουσι τοῖς ἀποκρύπτουσι τῶν θνητῶν λογισμοῖς, θεότητες μαγευτικαὶ κρύπτονται ἐν τοῖς δρυμῶσιν καὶ ὑπὸ τὰ ὕδατα, καὶ μυστηριώδεις μάγισσαι, τοὺς χυμοὺς αὐτῶν καὶ τὰς βοτάνας ὑπὸ τὸ φῶς τῆς Σελήνης καὶ τῶν ἀστέρων παρασκευάζουσαι, μεταβάλλουσι τὰς τύχας καὶ τὸ πεπρωμένον τῶν θνητῶν ἢ ποτίζουσι τῆς λήθης τὸ ὕδωρ τοὺς μακρὰν τῆς ἐστίας πλανωμένους. Βεβαίως μὲν τὸ αἶσθημα τοῦ τραχέος τρόμου τῶν βορείων φυλῶν δὲν ἀπαντᾷ ὑπὸ τῆς μορφῆν παρ' ἡμῖν, ἐνθα τὸ πᾶν διαπνεῖται ὑπὸ ἡδέας μελαγχολίας, ἀλλ' ὁμως τίς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἡ *Ελεονώρα* τοῦ Bürger δύναται νὰ ἐννοηθῇ μόνον ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ, ἣτις ἐγέννησε τὸ ἄσμα τῆς *Αρετῆς*; Ὁ νεκρὸς μνηστήρ, ὁ φέρων τὴν νυμφίαν εἰς τὴν αἰωνίαν κλίνην τοῦ τάφου του, καὶ ὁ νεκρὸς ἀδελφὸς ὁ φέρων τὴν ἀδελφὴν εἰς τὴν πατρικὴν ἐστίαν, ἀμφοτέροι ἐπὶ τῶν νώτων ἀνεμόποδος κέλητος, νεκροὶ μετὰ ζώντων, συγκινουῦντες περὶ αὐτοὺς ἐν κρυερῷ τρόμῳ τὴν ἄψυχον καὶ τὴν ἐμψυχον φύσιν—ὁ Γουλιέλμος καὶ ὁ Κωνσταντῆς, μόνον ἐν τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τῷ Τευτονικῷ Παρνασσῷ, ὑπὸ τοσοῦτῳ μεγαλοπρεπῇ τύπον παρέστησαν, μόνον παρὰ λαοῖς σχοῦσι τοσοῦτῳ παρεμφερτῇ χαρακτῆρα ἐν τῷ δημῶδει αὐτῶν ποιητικῷ πνεύματι. Μαρτύριον δὲ ὅτι εἰς τῶν μεγίστων συγχρόνων ποιητῶν, ὁ ἄρτι εἰσελθὼν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς Γαλλικῆς Ἀκαδημείας, ὁ μᾶλλον ἐμβαθύνει εἰς τὰς παραδόσεις τῶν λαῶν καὶ ἀποταμιεύει ἐν τοῖς στίχοις αὐτοῦ πάσας τὰς λάμπεις καὶ τὴν ἀκτινοβολίαν τῶν Ἀνατολικῶν μύθων καὶ πάσας τὰς σκιὰς καὶ τὰ νέφη τῶν παραδόσεων τοῦ Βορρᾶ, ὁ *Leconte Delisle*, ἐν τῇ *Χριστίνῃ* (*) αὐτοῦ, ποιήματι τῆς φύσεως τῆς *Ελεονώρας* καὶ τῆς *Αρετῆς* δὲν κατῴρθωσεν νὰ περιβληθῇ τὴν μεγαλοπρεπῆ τραχύτητα τῶν ἀδελφῶν ἐκείνων ποιητικῶν προϊόντων, καίτοι παρήγαγεν ἔργον

ἐξόχου περιπαθείας καὶ δυνάμεως περιγραφῆς. Ἄλλὰ μαρτύριον ἔτι καὶ ἡ ἀδυναμία τῆς *Me de Staël* τοῦ νάποδῶς εἰς τὴν Γαλλικὴν τὴν *Ελεονώραν*, ἀδυναμίαν ἣν ἀνομολογεῖ ἡ μεγάλη συγγραφεὺς, ἡ ἀναγνωρίζουσα ἐν τῇ *Germania* αὐτῆς, ὅτι μόνον ἡ Ἑλληνικὴ θὰ ἠδύνατο πιστότερον νάποδῶς τὰ σύνεπτυγμένα τῆς Γερμανικῆς νοήματα. Διὰ τοσοῦτων ἄρα χαρακτῆρων προσεγγίζων ὁ Τευτονικὸς Παρνασσὸς πρὸς τὸν Ἑλληνικόν, δύναται νὰ παράσχη ἀσφαλῶς τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ ἄθη πρὸς τοῦτον, διότι καὶ τὸ ἔδαφος καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα εἰσονται γόνιμα ἵνα διατηρήσωσι αὐτὰ θάλλοντα καὶ ἀνθοῦντα.

VI

Οὕτω κειμένων τῶν πραγμάτων, ἡ ἐν ἑλληνικῇ περιβολῇ ἐμφάνεια τοῦ δαιμονίου ἔργου τοῦ Γκαίτε πραγματεῖ διακαῆ πόθον παντὸς παρακολουθοῦντος τὴν ἐν τῇ νεωτέρᾳ Ἑλλάδι πρόδοον τῶν γραμμάτων, ἡ δὲ πρώτη τοιαύτη μετάφρασις τοσοῦτῳ εὐπρόσωπος καὶ ἐν τοιαύταις ἀρεταῖς ἐμφανίζεται, ὥστε πολλὰς νάναπτερώσῃ ἐλπίδας περὶ τοῦ πλούτου καὶ τῆς δυνάμεως τοῦ νεωτέρου γλωσσικοῦ ἰδιώματος. Ἐὰν ἀναλογισθῇ τις τὸ ἄμορφον ἔτι καὶ ἀκατάσκευον γλώσσης, ἣτις μετὰ τῶν δύο αὐτῆς κυριωτέρων τύπων, τοῦ καθαρεύοντος καὶ τοῦ δημῶδους, περιλαμβάνει τόσας φάσεις ὠμιλημένων τύπων, ἐὰν λάβῃ τις ὑπ' ὄψιν τὸ μὲν καθαρεύον ποιητικὸν ἰδίωμα ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ ποικίλῃ ἀνελιξίᾳ ἀπὸ τῶν Σούτσων μέχρι τοῦ Κλέωνος Ῥαγκαθῆ, καὶ τὸ δημῶδες ἀπὸ τοῦ Σολωμοῦ καὶ τοῦ Βαλαωρίτου μέχρι τοῦ Παλαμᾶ καὶ τοῦ Δροσίνη, θέλει ἀναγνωρίσῃ τὰς δυσχερείας ἐν τῇ εἰς τὴν γλώσσαν ταύτην ἀποδόσει ἔργου, ἀνεξάντλητον ἔχοντος τὸ λεξιλόγιον, διὰ τὰ ποικίλα πεδία τῆς ἀναπτύξεως τοῦ μύθου του, καὶ ποικιλωτάτην ἐπίσης τὴν φράσιν διὰ τὸ πολυώνυμον τῶν ἐν αὐτῷ δρωσῶν ὑπάρξεων. Καὶ ἐν τούτοις ἡ πρώτη ἐν τῇ Ἑλληνικῇ μετάφρασις τοῦ *Φαύστου* παρουσιάσθη οὐ μόνον ὑπὸ τὸ ἀνθηρότατον ὕφος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ μεγαλύτερᾳ ποικιλίᾳ τῆς πλοκῆς τοῦ στίχου καὶ τῇ πλουσιωτέρᾳ ὁμοιοκαταληξίᾳ. Τὰ μεγάλα ταῦτα προσόντα, τὰ καταδεικνύοντα ζηλωτὴν κατανίκησιν τεραστίων δυσχερειῶν, ἀρκοῦσι, πρὸ πάσης ἐπὶ τὰ κατὰ μέρος καθόδου, πρὸ παντὸς ἀκριβολόγου ἐξονυχισμοῦ, πρὸ πάσης μικροπρεποῦς ἐριδος ἐπὶ τῆς λέξεως, νὰ ἐπισύρωσι σοβαρῶς τὴν προσοχὴν τοῦ δημοσίου. Ἡ κριτικὴ βεβαίως καθήκον ἔχει νὰ ἐξονυχίσῃ καὶ ἀνατάμη τὴν μεταφραστικὴν ἐργασίαν, νὰ κριτικολογήσῃ περὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐννοιῶν, νὰ λεπτολογήσῃ περὶ τὴν γραμματικὴν τῆς λέξεως σύνθεσιν. Ἄλλ' ὅτι πρῶτον καὶ κύριον ἔχει νὰ παραιτήσῃ ὁ εὐσυνείδητος αἰσθητικὸς εἶνε τὸ ποιητικὸν ὕφος, ἡ ἀμείωτος διατήρησις τοῦ πάθους καὶ τῶν καλλωνῶν τοῦ πρωτοτύπου, ἡ ἀδιάπτωτος διατήρησις τῆς ἀρμονίας τοῦ στίχου, ἡ δύναμις τῆς λέξεως, ἡ καλλονὴ τοῦ ἐπιθέτου, ἡ συνεκτικότης τοῦ συνδέσμου, τὸ συμπαγές τῆς συναρμολογήσεως—προσόντα, ἅτινα ἀπαιτοῦσι τὸν ποιητικὸν ἐνθουσιασμόν

(*) Leconte Delisle—Poèmes Barbares.

τοῦ μεταφραστοῦ καὶ ἄτινα, ἐνυπάρχοντα, ἀναδεικνύσι τὴν μεταφρασιν ἀληθῆ ἀπόδοσιν τοῦ πρωτοτύπου. Αὐταὶ εἶνε αἱ ἀρεταί, αἱ ἀναδείξασαι τοὺς μεγάλους μεταφραστάς, τὸν Λούθηρον, τὸν **Pope**, τοὺς συζύγους **Dacier**, τὸν **Delille**, τὸν **Leconte Delisle**. Τὰς δὲ δάφνας, ἃς ἐδωρήσατο αὐτοῖς ἡ ἔξοχος καλλονὴ τοῦ στίχου καὶ τοῦ ποιητικοῦ ὕφους, οὐδαμῶς ἐμάρανον τῆς αὐστηρᾶς κριτικῆς αἱ παρατηρήσεις. Καὶ σημειώσωμεν ὅτι αὐταὶ δὲν ὑπῆρξαν μικραὶ. Ὁ **Pope** κατηγορήθη διὰ τοὺς πλατειασμούς αὐτοῦ καὶ κατηγορήθη ὅτι ἐνα στίχον τοῦ Ὁμήρου ἀπέδιδε πολλάκις διὰ τριῶν ἢ τεσσάρων. Ὁ κ. **Dacier** καὶ ἡ κ. **Dacier**, τὸ φιλολογικὸν τοῦτο ζεῦγος, τὸ γνωρίσαν τοῖς Γάλλοις τὸν Ὁμηρον καὶ τὸν Ὁράτιον, ἐν ᾗ ἐποχῇ ὁ **Boileau** ἐποίησε τὴν *Ποιητικὴν Τέχνην* του, ὁ **Racine** τὴν *Ἰφιγένειαν* καὶ τὴν *Γοθολίαν*, ὁ Φενελὼν τὸν *Τηλέμαχον*, ὁ **Bossuet** τοὺς ἐπικηδείους του, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἐζωγράφει ὁ **Brum** καὶ ἐγλυφεν ὁ **Girardon** — ἐπέσυρον τὸν ἐνθουσιασμόν καὶ τὰς εὐχαριστίας τοῦ ἐν Γαλλίᾳ κόσμου τῶν γραμμάτων. Ἀλλὰ τὴν δόξαν, ἣν προσεπόρισαν αὐτοῖς τοῦ μεγάλου αὐτῶν ἔργου αἱ ἀρεταί, δὲν ἔχρανον αἱ πικραὶ τοῦ **Voltaire** παρατηρήσεις. Παρανοήσεις τοῦ κειμένου, παραλείψεις, ἀναχρονισμοί, λογικὰ σφάλματα κατηγοροῦνται βασιμῶς τοῦ φιλολογικοῦ ζεύγους μετὰ παραπομπῶν καὶ παραθέσεων χωρίων καὶ δηκτικῆς εἰρωνείας ὑπὸ τοῦ **Voltaire** (*). Ἀλλὰ τίς Γάλλος μετ' ἐνθουσιασμοῦ δὲν ἀνέγνω τὸν Ὁμηρον ἐν τῇ μεταφράσει τῆς **Me Dacier** καὶ τὸν Ὁράτιον ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ συζύγου τῆς; Τὰ παραδείγματα ταῦτα πρέπει νὰ νοηθῶσι πρὸ πάντων παρ' ἡμῖν, ἐνθα μικρολόγων κρίσεων πολλάκις παράθεσις κλονίζει ἐν τῷ ἀπαιδαγωγικῷ ἔτι δημοσίῳ τὴν ὑπόληψιν εὐσυνειδήτων ἔργων, ἀπορρεόντων ἀπὸ μεγάλης ἐργασίας καὶ ἐνθουσιώδους ζήλου. Μετὰ χαρᾶς ὅθεν παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ ὑπ' ὄψει ἡμῶν μετάφρασις φέρει τὰς πρωτεύουσας ἐκεῖνας ἀρετάς, αἵτινες ἐξασφαλίζουσι τὴν θέσιν αὐτῆς καὶ μετὰ πάσαν τῆς αὐστηρᾶς ἀναλυτικῆς κριτικῆς ἐπίθεσιν.

Τὴν μετάφρασιν τοῦ κ. Στρατήγη δὲν προτιθέμεθα νὰ ἀναλύσωμεν ἐνταῦθα. Τοῖς Γερμανισταῖς τῶν Ἑλλήνων καὶ τοῖς Ἑλληνισταῖς τῶν Γερμανῶν ἀπόκειται ἡ ἐν ἀκριβολογίᾳ τῶν κατὰ μέρος ἐξέτασις. Ἡμεῖς ἐν τῇ ἀναλύσει τοῦ ὅλου ἔργου καὶ τῇ σημασίᾳ τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ καὶ τῇ ἐξετάσει τοῦ πνεύματος τοῦ ποιήματος διατρίψαντες, θεωροῦμεν καθήκον νὰ ἐξάρωμεν τὰς μεγάλας γενικὰς ἀρετάς τῆς μεταφράσεως ταύτης, ἧτις καὶ μόνη κατώρθωσε νὰ πείσῃ ἡμᾶς τῇ ἀληθείᾳ ὅτι τὸ δαιμόνιον ἔργον δύναται νὰ ποδοθῇ ἐν τῇ σημερινῇ καταστάσει τῆς ἡμετέρας γλώσσης, περὶ τοῦ ὁποίου εἶχομεν ἐναντίαν ἰδέαν. Εἶχομεν ἴδη ἄλλοτε ἐν ἀποσπάσμασιν ἀποπειρας μεταφράσεων τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου· ἀλλ' ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἐν πάσαις εἶδομεν ἐλλείποντα τὸν κυριώτερον χαρακτῆρα τῆς μεταφράσεως τοιούτων ἔργων, τὸ ποι-

ητικὸν πάθος. Ἐν τοῖς ἀποσπάσμασιν ἐκεῖνοις συνηνητῶμεν γραμματικὸν τινα μεταγλωττισμόν, ὡχρὰν ἀπόδοσιν τῶν ἐνοιῶν, ἄνευ δυνάμεως, ἄνευ λάμψεως, ἄνευ ἀρμονίας. Εἶδομεν δὴλα δὴ ἐλλείπον ἀπ' αὐτῶν, ἵνα λαλήσωμεν ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν ζωγράφων, τὴν διάχρωσιν, τὸ *coloris*. Τοῦτο δὲν ἀπεδώκαμεν ἐν πρώτοις εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῶν μεταφραστῶν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀδυναμίαν τῆς γλώσσης, αὐτῆς καθ' ἑαυτήν. Διὰ τῆς ὑπ' ὄψει ὅμως ἡμῶν μεταφράσεως κατενόησαμεν τὴν μεγάλην ἐκείνην ἀλήθειαν, ὅτι ἵνα ἡ λέξις λάβῃ τὴν ἀρμόζουσαν λάμψιν καὶ ἡ φράσις τὴν δύναμιν καὶ ἡ περίοδος τὴν ἀρμονίαν, ἔχει ἀνάγκην τοῦ ἐνδιαθέτου ἐκείνου πυρός, τοῦ ὀρίζοντος τὴν ἐκλογὴν, τὴν θέσιν καὶ τὴν σύνθεσιν τῆς λέξεως, τοῦ πυρός τοῦ δωροῦντος τὴν ζωηρότητα τῆς διαχρώσεως τοῦ ὕφους. Τὸ χρῶμα λέγει ὁ **Dumesnil**, εἶνε τὸ λανθάνον θάλπος τῆς ψυχῆς, ὅπερ ἀπαντῶμεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ ῥήτορος εἰς τοὺς στίχους τοῦ ποιητοῦ, εἰς τὸν μάρμαρον τοῦ γλύπτου. Τὸν χρωματισμόν λοιπὸν τοῦτον τοῦ ὕφους, ὅστις κατ' ἐξοχὴν χαρακτηρίζει τὸν Γκαίτε, ὡς καὶ πάντας τοὺς βαθέως μελετήσαντας τὴν φύσιν, εἴτε ἐν τῇ ποιήσει εἴτε ἐν τῇ τέχνῃ, τὸν χρωματισμόν τοῦτον τοῦ ὕφους, τὸν ἀπορρέοντα ἀπὸ τοῦ ἐνδιαθέτου θάλπου, διετήρησεν ὁ μεταφραστὴς τοῦ **Φαύστου** καὶ τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ ἥμισυ τοῦ παντός ἐν τῇ μεταφράσει τῶν μεγάλων ἔργων.

Ἡ ὑπ' ὄψει ἡμῶν μετάφρασις τοῦ **Φαύστου** καταδεικνύσι τὸν μεταφραστὴν ἀνάπλεον ποιητικοῦ πάθους. Ὁ κ. Στρατήγη κατενόησε τὸν Γκαίτε ἐν τῇ ἰδέᾳ, ἀλλὰ μᾶλλον κατενόησεν αὐτὸν ἐν τῷ πάθει. Καὶ ἀναίρεται μὲν μετὰ τοῦ ποιητοῦ δι' αὐστηρᾶς καὶ λαξευτῆς φράσεως ἐν τῷ κόσμῳ τῶν ἰδεῶν, ἀλλ' ὁ στίχος του καὶ ἡ φράσις λαμβάνουσι πλείονα δύναμιν, μείζον σθένος, ζωηρότεραν διάχρωσιν, θελκτικωτέραν ἀρμονίαν, ὑπερτέραν γλυκύτητα, ἐν ταῖς παθητικαῖς τοῦ πρωτοτύπου σκηναῖς. Τοῦτο εἶνε ζήτημα ἰδιοφυΐας τοῦ μεταφραστοῦ, φύσει λυρικώτερον ἔχοντος τὸν χαρακτῆρα καὶ παθητικωτέραν τὴν διάθεσιν, ἀληθοῦς τέκνου τῆς Μεσημβρίας. Ὁ κ. Στρατήγη ἠσθάνθη πάσαν ἰδέαν καὶ πάσαν εἰκόνα τοῦ Γκαίτε, ἀντελήθη αὐτῆς, διεπυρώθη ὑπ' αὐτῆς καὶ εἶτα ἀναπαρήγαγεν αὐτήν. Τοῦτο παρέσχε τὴν ζωηρὰν διάχρωσιν εἰς τὴν μετάφρασίν του, ἀρετὴν χάριν τῆς ὁποίας θὰ συνεχώρει τις καὶ μικρὰν ἀπὸ τῆς αὐστηρᾶς ἐννοίας ἀπομάκρυνσιν. Ἐν τούτοις, καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ κρίνωμεν, ὁ μεταφραστὴς εἶνε ἀκριβής, ἀποστρεφόμενος τὴν λίαν ἐλευθεριάζουσαν μετάφρασιν. Διὰ σοῦ στίχου καὶ τοῦ ὕφους παρακολουθεῖ τὸ κείμενον μετ' εὐλαθείας. Ἐνθα ἰδέαι καὶ εἰκόνες ὑψηλαὶ, ἐκεῖ χρῆται τῷ ἀνομοιοκαταλήκτῳ μεγαλοπρεπεῖ ἰάμβῳ καὶ γλώσσῃ ἀρχαϊζούσῃ καὶ ἐντόνῳ ἐνθα χοροὶ καὶ ὕμνοι πνευμάτων, ἐκεῖ στίχῳ μικρῷ, λαξευτῷ καὶ ὁμοιοκαταλήκτῳ ἐνθα σκηναὶ ἀφελεῖς τοῦ βίου, γλώσσῃ μᾶλλον χαλαρᾷ, ἐπιθέτῳ κοινῷ, στιχουργίᾳ ἀμελεστέρᾳ. Τοῦτο ἀκριβῶς ἀποτελεῖ τὴν ἀρετὴν τῆς μεταφράσεως. Μέγα μυστήριον εἶνε, λέγει ἐν τῷ προλόγῳ τῆς μεταφράσεως τῆς *Ἰλιάδος* ὁ πολὺς

(*) Dictionnaire Philosophique. M. Scoliaſte.

Ἄγγλος Ρορε, τὸ νὰ γινώσκῃ τις πότε ὀφείλει νὰ ᾖ ὁμαλός, πότε ποιητικός, πότε εἰκονικός. Ἐνθα εἶνε ὑψηλὸς ὁ συγγραφεὺς προσπαθήσωμεν νὰ ὑψωθῶμεν ὡς δυνατόν μέχρις αὐτοῦ ἄλλ' ἐνθα εἶνε ὁμαλὸς καὶ ταπεινός δὲν πρέπει νὰ διστάζωμεν νὰ τὸν μιμηθῶμεν.—Τὸν κανόνα τοῦτον ἀκολουθεῖ ἐπιμελῶς ὁ μεταφραστὴς τοῦ Φαύστου. Θὰ ἐπεθυμῶμεν νὰ μετενέγκωμεν ἐνταῦθα ἱκανὰ χωρία, ἵνα καταδείξωμεν τὰς ποιότητας τῆς μεταφράσεως ἀρετάς. Ἄλλ' εἶνε τοσοῦτον ποικίλον τὸ ἔργον, ὥστε ἵνα φανῶμεν εἰλικρινεῖς ἔπρεπε νὰ σταχυολογήσωμεν ἐκ πάσης σελίδος, ὅπερ θ' ἀπῆται ἰδιαίτερον ὄλως διατριβήν.

VII

Ὅστω παρουσιαζόμενον εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δημόσιον τὸ μέγα τῶν νεωτέρων αἰώνων ἔργον, ἐλπίζομεν ὅτι θὰ ἐπιδράσῃ μεγάλως ἐν τῷ παρ' ἡμῖν κόσμῳ τῶν γραμμάτων, ἐν τῇ ἀναπτύξει τῶν ὁποίων θάποτελέσῃ ἐμφανῆ σταθμὸν.

ΠΕΤΡΟΣ Κ. ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ

ΙΣΤΟΡΙΚΑΙ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

ΤΩ ΚΑΘΗΓΗΤῃ ΚΥΡΙΩ

ΚΩΝΣΤΑΝΤ. ΠΑΠΑΡΡΕΓΟΠΟΥΛΩ

(Ἦδε συνέχεια φυλλ. Νοεμβρίου).

Διὰ τοῦ μητρώου ἄρα καὶ μόνου καὶ τῶν σωζομένων ἡμερολογίων θὰ δυνηθῶμεν νὰ διευκρινίσωμεν τὴν πραγματικὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους. Ἰσχυρίζεται τις ὅτι κατὰ τὴν δεῖνα ναυμαχίαν ἐπυρπόλησεν ἐχθρικὸν πλοῖον· ἐὰν τὸ μητρώον τὸ ἀναφέρῃ, τὸ ὁποῖον φέρει τὰς ὑπογραφὰς τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς, ἀπαρτιζομένης ἐκ τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτοῦ εἶνε ἀληθής. Σημειωτέον ὅτι ἡ ἐπιτροπὴ μνημονεύει μόνον τὰς πυρπολήσεις πλοίων καὶ τὰς ἀποπείρας, τὰς πιστοποιηθείσας διὰ τῆς χρήσεως τοῦ πυρπολικοῦ. Πλείστα ἄλλα ἀπόπειραι πρὸς ἐμπρησμὸν ἐχθρικῶν πλοίων, θαύματα ἀνδρείας, ματαιωθεῖσαι ἕνεκα βλάβης τῶν πυρπολικῶν, καθ' ἃ μαρτυρεῖται ἐν τοῖς ἡμερολογίοις, δὲν ἀναγράφονται ἐν τῷ μητρώῳ κατ' αὐστηρὸν τῆς ἐπιτροπῆς μέτρον.

«Δ. Παππανικολῆς πυρπολητὴς ἐκ Ψαρῶν κατὰ τὸ 1821 ἐνέπρησεν εἰς τὴν Ἐρισσὸν ἐν δίκροτον ἀραγμένον».

Ἦ ἐπὶ τοῦ μητρώου ἐπιτροπῆ. 1821.

«Γεώργιος Χ. Ἀνδρέου, πλοίαρχος ἐκ Σπετσῶν, κατὰ τὸ 1821 συνεπολέμησε μὲ ἄλλους ἑπτὰ πλοίαρχους ἐν βρίκιον

καὶ μίαν κορβέταν ἐχθρικὰ κατὰ τὴν Μῆλον, καὶ τὸ μὲν συνέλαβον ἐν καιρῷ πολέμου, τὴν δὲ παρέλαβον διὰ συνθήκης δυνάμει τῶν ὀπλων».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

»Κ. Κανάρης πυρπολητὴς ἐκ Ψαρῶν κατὰ τὸ 1822 ἐνέπρησε τὴν Τουρκικὴν ναυαρχίδα εἰς Χίον».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

»Ἀνδρέας Πιππῖνος πυρπολητὴς ἐξ Ὑδρας εἰς τὴν κατὰ τὴν Χίον ναυμαχίαν κατὰ τὸ ἔτος 1822, ἤναψε καὶ ἤγγιξε τὸ πυρπολικὸν του εἰς ἐχθρικὸν δίκροτον μὲ γενναϊότητα καὶ ἀπέτυχεν».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

Ναυμαχία Σπετσῶν 1822. «Ἀνδρέας Πιππῖνος πυρπολητὴς ἐξ Ὑδρας εἰς τὴν ναυμαχίαν κατὰ τὰς Σπέτσας ἤναψε τὸ πυρπολικὸν του κατὰ ἐχθρικῷ βρικίου, τὸ ὁποῖον ἐφλογίσθη κατὰ μέρος καὶ ἐσθῆσθη, διακινδυνεύσας δὲ διασώθη, ἀφοῦ ἐφόνευσεν ἀρκετούς».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

«Γεώργιος Τσερεμῆς πυρπολιστὴς ἐξ Ὑδρας συνέλαβε πλοῖον Αὐστριακὸν ἐμπορικὸν διευθυνόμενον νὰ ἐφοδιάσῃ τὸ φρούριον τοῦ Ναυπλίου, ἀποσπασθὲν ἀπὸ τὸν ἐχθρικὸν στόλον».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

«Κ. Κανάρης πυρπολιστὴς ἐκ Ψαρῶν ἐνέπρησε ἐν δίκροτον εἰς τὸν λιμένα τῆς Τενέδου κατὰ τὸ 1822 ἔτος».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

Ναυμαχία Ἀθωνος, Σκιάθου καὶ Τρίκερι 1823. «Ἀνδρέας Πιππῖνος πυρπολιστὴς ἐξ Ὑδρας κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀθωνος ἤναψε τὸ πυρπολικὸν του κατ' ἐχθρικῷ πλοίου καὶ ἀπέτυχεν».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

«Ἀναστάσιος Ῥομπότσος πυρπολιστὴς ἐξ Ὑδρας κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ἀθωνος ἤναψε τὸ πυρπολικὸν του κατ' ἐχθρικῷ πλοίου καὶ ἀπέτυχεν».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

«Κ. Κανάρης πυρπολιστὴς ἐκ Ψαρῶν κατὰ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Τρίκερι ἤναψε τὸ πυρπολικὸν του κατ' ἐχθρικῷ πλοίου καὶ ἀπέτυχεν».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

«Κ. Νικόδημος πυρπολιστὴς ἐκ Ψαρῶν κατὰ τὸ 1823 ἔκαυσε τὸ πυρπολικὸν του εἰς τὴν ναυμαχίαν τῶν Τρικέρων στενεμένος ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν καὶ διεκινδυνεύσεν».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

Ναυμαχία Σάμου 1824. «Κ. Κανάρης πυρπολιστὴς ἐκ Ψαρῶν κατὰ τὴν εἰς Σάμον ναυμαχίαν ἐνέπρησεν ἐχθρικὴν φρεγάταν».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.

«Δημ. Τσάπελης πυρπολιστὴς ἐξ Ὑδρας κατὰ τὸ 1824 εἰς τὴν κατὰ τὴν Σάμον ναυμαχίαν ἤναψε τὸ πυρπολικὸν του κατ' ἐχθρικῷ πλοίου καὶ διακινδυνεύσας ἀπέτυχεν».

Ἦ Ἐπιτροπῆ.